

עלון דברי חיים לפרשיות בהר – בתוקותי

הולך, ואז היצר הרע פרש ממנו, ובנקל היו רגליו מוליכות אותו לביהמ"ד.

ויש לבאר בזה מה שאמרו חז"ל: צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, ורשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים.

ויש להבין מדוע הצדיקים אומרים רק מעט, אדרבא שיאמרו הרבה ויעשו הרבה? אלא, כדי שלא לגרות עליהם את היצר אומרים הצדיקים שעושים רק מעט, ואז אין היצר שולט עליהם, וממילא עושים הרבה.

ובזה יש לבאר הפסוק "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" – כיון שאמרתי בפי שרצוני להתחכם, אמירה זו גרמה לי "שהיא רחוקה ממני", שגרמתי ליצר הרע להפריע לי.

וסיים החיד"א: וכמה בני אדם נכשלים בענינים אלו וכיוצא בבלי דעת!

החיד"א

"ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמוע לי..." [כ"ו, כ"א] מעניין להביא פה דברים נוראים שכתב הרמב"ם בהקשר לפסוק זה, וכך כתב [הלכות תעניות פ"א]: מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחוצרות על כל צרה שתבוא על הציבור... ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה ויזעקו אליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם ככתוב "עונותיכם הטו", וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה "והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי" כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי [שבאה בדרך מקרה], אוסיף לכם חמת אותו קרי". עד כאן דברי הרמב"ם.

במסכת גיטין דף נ"ח מסופר מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לכרך גדול שברומי אמרו לו: תינוק א' יש בבית האסורים יפה עיניים וטוב רואי, קווצותיו סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים, אמר "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים" [ישעיה מ"ב]. ענה לו אותו תינוק ואמר "הלא ה' זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו". אמר: מובטחני בו שמורה הוראה בישראל, אני נשבע שאיני זו מכאן עד שאפדנו בכל מקום שפוסקין עליו, אמרו: לא זו משם עד שפדאו בממון הרבה, ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל, ומי הוא? רבי ישמעאל בן אלישע. רבים עמדו על מאמר זה, לכאורה תמוה, איזו גדלות ראה רבי יהושע בן חנניא

"או דודו או בן דודו יגאלנו" [כ"ה, מ"ט]

בספר אוצר אפרים הובא בשם דגל מחנה אפרים רמו נחמד בפסוק:

במסכת סנהדרין דף צ"ח מצינו מחלוקת מי יהיה המשיח – דוד המלך בעצמו או בן דוד. וזה מרומז בפסוק שלפנינו, שכן, "דודו" כתוב חסר [בלוי וי"ן], ואלו הן אותיות "דוד".

אם כן יש לרמוז כן: "או דודו" היינו דוד בעצמו, "או בן דודו" היינו בן דוד, "יגאלנו" – יגאל אותנו מגלותנו במהרה בימינו אמן.

בשם הדגל מחנה אפרים

"אם בחקתי תלכו" [כ"ו, ג']

איתא במדרש "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך" אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית פלוני אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הדא הוא דכתיב "ואשיבה רגלי אל עדותיך".

מקשה החיד"א מפני מה מעשה זה [שהיה חושב בדעתו ללכת למקום פלוני, ולבסוף רגליו הוליכו אותו לביהמ"ד] נשנה אצל דוד בכל יום ויום, וכי לא היו ימים שהלך לכתחילה לביהמ"ד?

אלא, מובא בספרים הקדושים: כאשר נכנס בלב האדם רצון לעשות מצוה, לא יאמר בפיו את משאלת לבו, כדי שלא לגרות עליו את היצר הרע, שאם ישמע היצר הרע יפריע לו וימנע ממנו לעשות המצוה.

ומקור דבריהם נמצא בגמרא [סנהדרין כ"ו]: מחשבה מועילה אפילו לדברי תורה, פירש רש"י – מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה וכך וכך תעלה בידי, מועלת להשבית הדבר, שאין מחשבתו מתקיימת אפילו לדברי תורה, כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא, עכ"ל.

וכן כתב בספר בינה לעתים: אמרו הקדמונים, יזהר האדם מלהוציא בפיו, הטובה אשר בליבו לעשות, שלא יאמר אעשה מצוה זו היום, או אלמוד ה' פרקים וכיוצא, כי סגולה היא – כשהאדם מוציא זה מפיו אינו בא לידי עשיית אותה מצוה או אותו הלימוד, כי הדבר נשמע בין המקטרגים, ומעוררים כמה עיכובים למענו.

וזהו שאמר התנא באבות ב' "אל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה", כלומר אל תאמר בפך שתרצה ללמוד ולשנות כשיהיה לך פנאי, כי באמרך כן, ישמע הדבר בין המקטרגים ושמא יעכבוך ולא יהיה לך פנאי.

וכיון שכן, דוד המלך בכל יום כשיצא מביתו היה מתחכם עם יצרו והיה "מחשב ואומר" בפיו למקום פלוני אני

בתשובתו של אותו תינוק, והרי רק סיים את הפסוק שהתחיל בו רבי יהושע?

אלא ביאר הגרי"ז מבריסק, דבגמרא שם מסופר שבזמן מצור ירושלים, היה בידי אנשי ירושלים מזון רב כדי לכלכל את כל תושבי ירושלים במשך זמן המצור, והבריונים שרפו את כל התבואה, והוכרחו להילחם ברומיים. היינו שבעת ההיא התנהל ויכוח בין אנשי ירושלים, היו כאלה שציידו לסמוך על התבואה ולא לצאת למלחמה עם רומי, והבריונים סברו אחרת שכן צריך לצאת למלחמה ולכן הלכו ושרפו את כל המאגרים ששמרו את האוכל, ואילצו אותם לצאת למלחמה. והנה לאחר חורבן ירושלים היו כאלו שאמרו שהסיבה שירושלים נפלה היא משום שלא נלחמו, והיו כאלו שאמרו שנחרבה ירושלים משום שהיה רעב גדול, וכהנה סיבות רבות, **ותלו את הכל במקרה הטבע.**

כאשר הלך רבי יהושע לבית האסורים, אמר "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים", אמר מיד אותו תינוק הכל הוא מאת ה' ואין כאן שאלה "הלא ה' זו חטאנו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו", והבין שאין יסורים בלא חטא. וכיון שראה רבי יהושע שתינוק זה אף במצבים הקשים ביותר מכיר בחטא, על כן אמר מובטח אני כי יהיה מורה הוראה בישראל.

והוא, כי מי שאינו מכיר ביד ההשגחה וחושב על כל דבר כי מקרה הוא, איננו יכול להגיע לדעת תורה ולהורות הוראה בישראל.

נתיבות רבותיו

סיפור השבוע

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" [כ"ה, ל"ה] אמרו חז"ל: מנין שאם החזקת אפילו ד' או ה' פעמים, תחזור ותחזיק בו, תלמוד לומר "והחזקת בו". בתורה תמימה ביאר שלמדו זאת חז"ל מתיבת "והחזקת" – שפועל "החזק" מורה להחזיק בלי הרף, וכדכתיב "החזק במוסר אל תרף".

כידוע א' מפיתויי היצר לא לעסוק בגמילות חסדים ובעזרה לזולת, הוא בטענה כי דברים אלו יגולו מזמנך הפרטי, והפסדים גדולים יגרמו לך, והשלום בית יתערער, וכך כל מיני טענות... תשובה על טענות הללו נמצא במעשה הנפלא דלהלן:

בזמן שהותו של החפץ חיים בעיר ווינה כדי להשתתף בכנסייה הגדולה הראשונה של אגודת ישראל, התאכסן בבית א' מנכבדי העיר. כרגיל, צבאו על הבית אנשים רבים שהיו חפצים לראות את רבינו, ורק יחידי סגולה זכו להיכנס פנימה.

עסקן מפורסם של היהדות באנגליה פנה אל בעל הבית בבקשה שטוחה לאשר לו את הכניסה לחדר בו נמצא החפץ חיים לרגעים ספורים בלבד, כי דבר חשוב לו אליו וכל עתידו תלוי בו. בעל הבית נענה לבקשתו כי העריך אותו ואת מעשיו הכבירים, הושיבו על יד השולחן שעליו

סעד החפץ חיים והבטיח לו להציג אותו לפניו מיד לאחר ברכת המזון.

באמצע הסעודה החל רבינו לומר את הפרק "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר" כדרכו בקודש בזמן הסעודה, ואך כאשר סיים את הפסוק האחרון של הפרק "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי" פנה אל האורח הנ"ל [שרבינו לא הכירו מעודו], וביאר לו את הפסוק כדלהלן:

פליאה עצומה היא על דוד מלך ישראל, כיצד הוא אומר שטוב וחסד ירדפוהו, היתכן שב' הדברים הטובים האלה יהפכו לרודפים, הלא רוצח וחומס הן אלו שיכולים להיקרא רודפים שיורדים לחיי האדם, אבל טוב וחסד ודאי שלא?!

אלא נלמד מכאן, שפעמים נדמה לאדם שעסקי הטוב והחסד נעשים לו כרודפים ויורדים לחייו, גוזלים את זמנו היקר לו, מפריעים בעסקיו וגורמים לו הפסדים, משביתים את שלום הבית וכו', והיצר מפנהו להזניח את מעשי הטוב והחסד, מה יש לו לאדם לעשות אז? וכאן מייעצו דוד המלך, שמע בני, אפילו אם לפי דעתך הטוב והחסד רודפים אותך באמת אל תעזובם, אלא התפלל לה' ש"אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי" רק "רודפים" כאלה ולא אחרים ח"ו, מרודפים של טוב וחסד בודאי לא יאונה לצדיק כל און, ורק יקויים בו "ושבתי בבית ה' לאורך ימים"...

כשאך סיים רבינו את ביאורו על הפסוק הנ"ל, קם האורח וניגש אל בעל הבית בברכת פרידה...

בעל הבית הביע את תמיהתו בפני האורח שהתאמץ לקבל רשות כניסה לרבינו רק כדי לשאול אותו שאלת חיים חשובה, והנה לפתע אין לו צורך בשאלה זו? האורח ענה לו בבת צחוק כי החפץ חיים ענה ללא שאלה, ובטרם הרצה לפניו את דברי שאלתו קיבל תשובה, והסביר את דבריו וכה אמר:

בעיירתי הקמתי תלמוד תורה וקופת גמ"ח שאני מנהלם בעצמי, המוסדות התפתחו יפה, אך העבודות בב' שטחים אלו גוזלות את זמני, על כן נאלץ אני להזניח את עסקי הפרטיים והם סובלים... רעייתי החלה להציק לי ודרשה במפגיע שאמסור את הנהלת המוסדות לאנשים אחרים, אני עצמי איני רוצה לעזוב את הטוב והחסד, ומשום שלום בית הגענו שנינו לכלל החלטה למסור את הכרעת הענין לרבינו החפץ חיים, וכאשר יאמר כן יקום.

מכיון ששמעתי עתה מפורש יוצא מפי כהן גדול – כי אף אם "טוב וחסד" רודפים אחרי האדם באמת, ומפריעים לו בעסקיו הפרטיים, בכל זאת אל יזניחם וימשיך לעסוק בהם, קיבלתי את תשובתי לשאלתי, שאלת החיים החשובה, וממהר הנני לבשר לרעייתי את הכרעת רבינו.

אוצרות התורה

שבת שלום!

י"ל לרפואה שלימה **שרה בת דבורה שתחי'**
לכל ענייני העלון: kosssover@gmail.com